

UDK 371.3 : 78
Prethodno priopćenje
Primljeno: 3. rujna 2012.

UKLJUČIVANJE DJECE MLAĐE ŠKOLSKE DOBI U GLAZBENO-STVARALAČKE AKTIVNOSTI

Mr. sc. Vesna Svalina, asistentica
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Učiteljski fakultet u Osijeku

Sažetak: U radu je prikazano akcijsko istraživanje koje je provedeno s učenicima prvoga i drugog razreda osnovne glazbene škole. Istraživanje se bavilo pitanjem mogućnosti unaprjeđenja nastavne prakse poticanjem dječjega glazbenog stvaralaštva u okviru nastave solfeggia. U ovom radu prezentiran je dio istraživanja u kojemu smo se bavili uključivanjem učenika u glazbeno-stvaralačke aktivnosti na području melodije (stvaranje kraćih melodijsko-ritamskih cjelina, dovršavanje započete melodije, variranje melodije, stvaranje melodije na zadani tekst, improviziranje melodijskog pitanja i odgovora).

Dobiveni rezultati pokazali su da se djeca rado uključuju u glazbeno-stvaralačke aktivnosti. Kad je riječ o aktivnostima na području melodije, zaključili smo kako je mnogo bolje kad se kombinira individualno i skupno izvođenje, nego kada se melodijske improvizacije izvode isključivo u obliku individualne aktivnosti. Tako se postiže bolja povezanost improviziranih melodija te bolja usmjerenost pozornosti učenika. Važno je da učenici razvijaju osjećaj za logično kretanje melodije i stoga je potrebno dati prednost pjevanim melodijskim improvizacijama. Te se improvizacije mogu izvoditi kod svladavanja bilo kojega intonativnog problema s tim da zadatci moraju biti primjereni trenutnim mogućnostima učenika. Improvizirane cjeline trebaju biti što kraće. One se mogu postupno produžavati tek kada učenici dovoljno ovladaju takvim aktivnostima. Bilo bi dobro da na nastavi solfeggia učenici što češće izvode improvizirane melodije jer se tako mogu znatno duže baviti utvrđivanjem intonacije u određenom tonalitetu. Te im aktivnosti neće brzo postati zamorne kao što je to slučaj kada se intonacija uvježbava isključivo reproduktivnim aktivnostima.

Ključne riječi: stvaralaštvo, glazbeno stvaralaštvo, melodijska improvizacija, djeca mlađe školske dobi, nastava solfeggia.

1. Uvod

Danas u psihološkoj i pedagoškoj literaturi postoje brojni tekstovi o kreativnosti i stvaralaštvu i tu se mogu uočiti različiti pristupi ovoj temi. U glazbeno-pedagoškoj literaturi broj tekstova nije toliko velik, ali danas ipak postoji respektabilan broj radova u kojima se mogu pronaći konkretni praktični savjeti o tome kako provoditi aktivnosti glazbenoga stvaranja s djecom mlađe školske dobi (Regelski, 1986; Wiggins, 1989; Moore, 1990; Ginocchio, 2003; Svalina, 2010, 2011). U glazbenoj nastavi trenutno je najveći naglasak stavljen na reproduktivne glazbene aktivnosti te na upoznavanje umjetničkih glazbenih djela slušanjem glazbe, dok se o glazbenom stvaralaštvu mnogo govori, ali se vrlo rijetko na njega nailazi u praksi. Često se vode rasprave o tome je li glazbeno stvaralaštvo uopće i potrebno njegovati u općeobrazovnim i glazbenim školama (Rojko, 1996), a danas se takvo pitanje nameće budući da se u školama ono doista vrlo rijetko provodi.

U ovom radu predstaviti ćemo glazbeno-pedagoško istraživanje u kojem smo se bavili pitanjem mogućnosti unaprjeđenja nastavne prakse poticanjem dječjega glazbenog stvaralaštva u okviru nastave solfeggia u osnovnoj glazbenoj školi. Ovdje smo naglasak stavili na glazbeno-stvaralačke aktivnosti na području melodije: stvaranje kraćih melodijsko-ritamskih cjelina, dovršavanje započete melodije, variranje melodije, stvaranje melodije na zadani tekst te improviziranje melodijskoga pitanja i odgovora. Posebnu smo pozornost usmjerili na nastavu solfeggia u glazbenim školama zbog činjenice da se u njima glazbeno obrazuje mnogo djece koja se na taj način usmjeravaju i na moguće profesionalno bavljenje glazbom. Upravo za tu djecu važno je da se svojim školovanjem što više uključuju i u aktivnosti glazbenoga stvaranja.

2. Istraživanje

2. 1. Problem i ciljevi istraživanja

U provedenom istraživanju bavili smo se pitanjem mogućnosti unaprjeđenja nastavne prakse poticanjem dječjega glazbenog stvaralaštva na nastavi solfeggia u prvom i drugom razredu osnovne glazbene škole (djeca dobi od 8 do 10 godina). Odlučili smo se za provođenje akcijskog istraživanja jer smo željeli nastavnu praksu i unaprijediti, a ne samo promatrati ju (McNiff, Lomax & Whitehead, 1996). Ciljevi istraživanja bili su postizanje značajnijega uključivanja učenika u aktivnosti glazbenoga stvaranja u okviru nastave solfeggia, nastavu solfeggia učiniti raznovrsnijom, saznati u koje se aktivnosti glazbenoga stvaranja učenici uključuju s posebnim interesom i kojim aktivnostima najlakše ovladavaju.

2. 2. Sudionici istraživanja

U istraživanju su sudjelovali učenici Glazbene škole Franje Kuhača iz Osijeka. Učenici su sudjelovali u istraživanju tijekom pohađanja prvog i drugog razreda, dakle ukupno dvije godine. Ukupan broj učenika upisanih u prvi razred bio je 42. Osamnaest učenika upisano je na program glasovira, osam na program tambure, pet ih je pohađalo nastavu violine, dok je nastavu flaute i gitare pohađalo po četiri učenika. Trubu su svirala dva učenika, a violončelo jedan. Od ukupno 42 učenika 25 je djevojčica, a 17 dječaka. Zbog tako velikoga broja učenici su na nastavi solfeggia raspoređeni u tri skupine (u svakoj po 10 do 17 učenika). Sa svim skupinama provodile su se iste aktivnosti tijekom istraživanja.

2. 3. Postupci i instrumenti za prikupljanje podataka

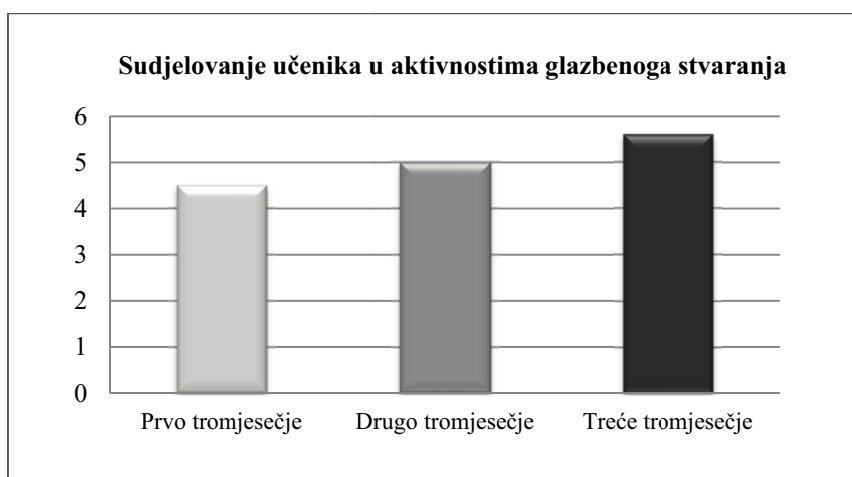
Za potrebe prikupljanja podataka koristili smo različite postupke i instrumente. Da bismo mogli proučiti stvarnu pedagošku situaciju, onakvu kakva ona zaista jest, bilo je potrebno koristiti postupak sustavnoga promatranja (Mužić, 1990; Bognar, 2006). Osim toga postupka koristili smo se još i tzv. „sudjelujućim“ promatranjem. Od tehničkih pomagala upotrebljavala se video-kamera pomoću koje su se snimali dijelovi nastavnih sati u kojima se provode aktivnosti glazbenoga stvaranja. Za vrijeme istraživanja vodile su se bilješke, a pri izvođenju aktivnosti glazbenog stvaranja detaljno se opisalo sve što se događa. Svoja razmišljanja nastavnica je iznosila u reflektivnom dnevniku (McNiff, Lomax & Whitehead, 1996). Za prikupljanje podataka o mišljenjima i stajalištima učenika o aktivnostima koje se provode na nastavi solfeggia koristili su se postupci procjenjivanja i prosuđivanja te, kao instrumenti, deskriptivne i grafičke skale procjene.

Dobiveni podatci kasnije su se obradili i analizirali. Da bi se utvrdilo što se sve događalo i kako se koristila kvalitativna analiza, a za prikaz rezultata koristile su se tablice i grafikoni. Analiza video zapisa poslužila je za dobivanje pokazatelja o trendu promjena u odnosu na učestalost uključivanja pojedinih učenika u aktivnostima glazbenog stvaranja, što podrazumijeva ostvarivanje kvalitativne analize.

2. 4. Rezultati

Aktivnosti glazbenoga stvaranja bile su vezane uz temu nastavnoga sata. Izvodile su se na početku ili u središnjem dijelu sata. Pokazalo se da su tada učenici bili bolje usredotočeni na njihovo izvođenje. Sudjelovanje u aktivnostima glazbenoga stvaranja nije bilo obvezno. Učenici su mogli sami odlučiti hoće li sudjelovati u izvođenju melodijskih improvizacija ili ne.

Obično se na početku manji broj učenika odlučio za sudjelovanje i tek nakon što bi oni izveli svoje improvizacije, javljali su se i ostali učenici. U prvom trenutku učenici vjerojatno nisu bili sigurni kako bi izveli svoju improvizaciju, ali nakon što bi čuli nekoliko učenika, brzo bi dolazili do ideja koje su onda željeli odmah prezentirati pred cijelim razredom. Kako je vrijeme odmicalo, sve se više učenika javljalo za sudjelovanje u ovim aktivnostima, što je vidljivo i na grafičkom prikazu (slika 1).

Slika 1: Sudjelovanje učenika drugoga razreda u aktivnostima glazbenoga stvaranja

2. 4. 1. Uključivanje učenika u glazbeno-stvaralačke aktivnosti na području melodije u drugom razredu osnovne glazbene škole

Improvizacija melodije

Učenici su imali priliku improvizirati melodiju u okviru naučene pjesme na trima satovima tijekom godine, i to pri obradi a-mol ljestvice, pri utvrđivanju intonacije u d-molu te obrade 2/2 mjere.

Prije obrade a-mol ljestvice, na početku sata učenici su naučili pjevati pjesmu *Kiša pada*. Nakon toga pjevale su se pojedine kitice između kojih je nastavnica improvizirala nove melodije od po četiri takta. Te su improvizacije nazvane interludijima. Pri ponovnom pjevanju pjesme interludije su izvodili učenici prema unaprijed dogovorenu redosljedu:

Uvod 1. kitica – svi; Interludij – Morana; 2. kitica – svi; Interludij – Martina;
3. kitica – svi; Interludij – Enisa

„Kako sam u prošloj školskoj godini uočila da je problem to što za vrijeme samostalnoga improviziranja ostali učenici nisu imali nikakve posebne zadatke, sada sam odlučila da melodija koja se improvizira bude zapravo interludij između pojedinih kitica pjesme *Kiša pada*. Pjesmu smo naučili na

početku sata, dok su djeca još dovoljno koncentrirana, a onda smo je odmah izvodili i s improviziranim interludijima. Za razliku od prošle godine učenici su sad s mnogo više pozornosti pratili izvođenje svih interludija jer su svi učenici izvodili pjesmu, pa su na taj način bili stalno uključeni u aktivnost.“ (Refleksivni dnevnik)

Melodijsko pitanje i odgovor

Melodijsko pitanje i odgovor učenici su izvodili pri utvrđivanju intonacije u d-molu. Prije početka izvođenja ove aktivnosti na ploču su napisane tri melodije od po četiri takta. Te su melodije nazvane glazbenim pitanjima na koja će učenici dati glazbene odgovore. Zadanu melodiju pjevali su svi - solmizacijom, a zatim je jedan učenik improvizirao odgovor slogom *na*, i to tako da improvizirana melodija djeluje završeno. Prema tom modelu učenici su osmislili veći broj melodija u obliku pitanja i odgovora. Ovdje donosimo glazbene odgovore koje su osmislili Martina i Zvonimir:

Pitanje - svi

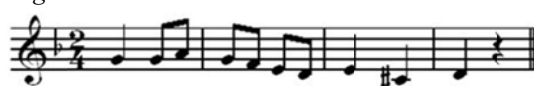
Odgovor - Martina

Pitanje - svi

Odgovor - Zvonimir

Svi učenici koji su to željeli, dobili su priliku improvizirati svoje melodijske odgovore. Nekoliko učenika željelo je da i nakon što su to jednom učinili, opet izvedu svoje odgovore.

„Budući da inače učenicima postane vrlo brzo zamorno izvođenje većega broja melodija, bilo je vrlo korisno što smo na ovim satima melodije izvodili uz improvizacije odgovora na zadano melodijsko pitanje. Učenici su na taj način bili sve vrijeme izvođenja ovih vježbi dosta koncentrirani na aktivnosti i čak su se, nakon što bi jednom izveli svoju improvizaciju, javljali da to učine još jednom. Za razliku od prošle godine sada pitanje nisam izvodila ja, nego su ga izvodili svi učenici zajedno, a onda bi jedan učenik improvizirao svoj odgovor. To se pokazalo kao mnogo bolji način jer su svi učenici bili sve vrijeme aktivni, a ujedno su tako utvrđivali i intonaciju u d-molu.“ (Refleksivni dnevnik)

Variranje melodije

Učenici su imali zadatak varirati zadanu melodiju dva puta tijekom nastavne godine, prvi put pri utvrđivanju intonacije u C-duru te uvježbavanju čitanja i pjevanja tonova u basovom ključu, a drugi put kada se uvježbavao d-

mol. Pri utvrđivanju intonacije u C-duru učenici su prvo imali zadatak otpjevati zadanu melodiju:

Kad su ju otpjevali nekoliko puta, najavljen je novi zadatak u kojem je svaki učenik trebao samostalno osmisli varirani oblik ove iste melodije, a to se moglo izvesti tako da se pojedini tonovi ponavljaju, umeću pauze na nekim mjestima ili dodaju i neki novi tonovi koji će se kretati postupno, ali pritom treba zadržati i postojeće tonove. Dobio se velik broj variranih melodija od kojih su ovdje izdvojene samo dvije:

Filip

Zvonimir

Nastavnica je sve varirane melodije zapisala te ih na sljedećem satu podijelila svim učenicima. Svaki učenik dobio je list na kojemu su bile zapisane sve varirane melodije, dakle ne samo njegova, nego melodije i ostalih učenika. Trebalo je nekoliko melodija otpjevati na ovom satu, a sve ostale na sljedećem, ali kako su učenici tražili da odmah otpjevamo sve varirane melodije, dobar dio sata posvetili smo ipak zajedničkom pjevanju.

„Ovo je bila jedina aktivnost u kojoj su učenici zadatak rješavali prvo pismeno, a tek onda pjevanjem. Oni su vrlo rado sudjelovali u toj aktivnosti, a posebno zanimanje pokazali su za izvođenje variranih melodija kada ih je pjevao čitav razred. Neke od novonastalih melodija imale su logičnu melodijsku strukturu, ali kod većeg broja moglo se uočiti da učenici ne razmišljaju previše o tome kako njihova melodija zvuči dok realiziraju zadatak. U usporedbi s melodijskim improvizacijama koje su učenici izvodili tijekom godine čini se da su ovi zadatci ipak manje uspješno realizirani.“
(Refleksivni dnevnik)

Dovršavanje započete melodije

Na nekoliko nastavnih sati učenici su imali priliku još i dovršavati zadanu melodiju. Pri utvrđivanju intonacije u okviru melodijskog a-mola prvo je nekoliko učenika improviziralo završetak melodije pjevanjem, a onda su svi učenici imali zadatak da melodiju dovrše pismeno. Pri obradi e-mol ljestvice učenici su pismeno dovršavali melodiju, a kod obrade harmonijskog e-mola prvo su pjevali improvizirani završetak, a onda su ga i zapisivali.

Kod obrade harmonijskog e-mola na ploču je napisana nedovršena melodija u e-molu i u 2/8 mjeri. Bilo je zapisano 12 taktova uz četiri prazna takta na kraju. Otpjevali smo melodiju solmizacijom, prvo bez pratnje na glasoviru, a onda i uz nju. Nakon toga pjevali smo melodiju još dva puta. Nastavnica je improvizacijom dovršila melodiju – svaki put drugačije. Zatim su učenici improvizirali svoj završetak.

Prva je melodiju dovršila Ivona. Još nekoliko puta zajedno smo pjevali tu melodiju, a završetak su improvizirali Enisa, Martina, Morana i Zvonimir. Dok je neki od učenika improvizirao svoj završetak, nastavnica je tiho svirala pratnju na glasoviru. Ovako su zadanu melodiju dovršile Ivona i Enisa:

„Učenici su improvizirali završetak melodije tako što su nastavili pjevati neutralnim slogom ono što su osmislili kao kraj melodije. Za to vrijeme ja sam svirala harmonijsku pratnju na glasoviru, dakle i u vrijeme kada je neki od učenika improvizirao svoju melodiju, samo tada nešto tiše. Budući da je u melodiji prevladavao karakterističan ritam sa šesnaestinskom pauzom, bilo je zanimljivo to da su djeca tim ritmom najčešće i nastavljala melodiju i vodila je prema tonici (tonu e). Očito je da su sad već sigurniji u takvim improvizacijama i radije su se javljali da u njima sudjeluju nego prije. Iako nisam planirala posvetiti puno vremena ovoj aktivnosti, ona se produžila jer se osjetilo da učenici uživaju u onome što rade i da ih to zanima. Kako smo melodije i zapisivali, zapravo smo vježbali zapis melodijsko-ritamskog primjera koji nije bio unaprijed zadan nego bi četiri takta osmislio netko od učenika, a onda bismo to trebali i zapisati. Nisam tražila odmah nakon prve improvizacije da to odmah i zapisujemo kako bi učenici svoje ideje mogli što spontanije izraziti. Zato su svi učenici, koji su to željeli, mogli improvizirati

završetak melodije. Tek nakon toga upitala sam ih sjeća li se netko svoje improvizacije i molila učenike koji su se javili da nam ih ponove. To smo onda i zapisali. Nije bilo bitno da učenici točno ponove ono što su ranije improvizirali. Zapravo, oni su sada osmišljavali nove nastavke. Bilo bi dovoljno za ovu aktivnost da su učenici samo improvizirali svoje završetke, ali budući da sam željela aktivnost glazbenog stvaranja povezati s drugim aktivnostima u nastavi solfeggia, logično je bilo da učenici svoje improvizacije i zapišu. Učenicima na ovaj način postaje jasnija i funkcija zapisa melodijsko-ritamskog primjera koji nije samo obična vježba zapisivanja tonova, nego način da se zapiše ono što smo kreirali kao glazbeno djelo.“ (Refleksivni dnevnik)

Stvaranje melodije na zadani tekst

Učenici su imali priliku improvizirati melodiju na zadani tekst i u prvom i u drugom razredu osnovne glazbene škole. U školskoj godini u kojoj su polazili drugi razred, u toj su aktivnosti sudjelovali na trima nastavnim satovima, pri obradi harmonijskog a-mola, pri obradi uzmaha i pri utvrđivanju intonacije u prirodnom i harmonijskom a-molu.

Na jednom od tih nastavnih sati učenici su improvizirali melodiju na tekst pjesme *Jesen* Nevenke Videk. Pjesmu smo prvo pročitali jer se sastojala od više kitica. Čitali smo ju nekoliko puta zajedno kako bi se došlo do ritma na koji će se skladati melodija. Učenici su zatim pokušali osmisliti melodiju prema tom ritmu. Kako se u prošloj godini pokazalo da nije dobro ako jedan učenik improvizira melodiju prema zadanom tekstu, a ostali učenici nemaju nikakve zadatke, sada smo to izveli na drugačiji način. Učenici su zajedno izvodili dvije kitice tako da izgovaraju tekst u zapisanom ritmu, a zatim je jedan učenik improvizirao svoju melodiju. Nazvali smo taj dio refren jer se uvijek izvodio na isti tekst:

*U žutom kaputu, dolje na putu,
jesen je jutros zamišljena stala.*

Nakon toga izveden je jedan kraći instrumentalni interludij na glasoviru, a onda su opet svi učenici izvodili ritam sljedećih dviju kitica. Slijedila je ponovno improvizacija melodije na zadani tekst koju je izvodio jedan učenik. To se ponavljalo dok se nisu izvele sve kitice teksta. Dok je jedan učenik izvodio svoju melodijsku improvizaciju (refren), nastavnica je tiho svirala pratnju na glasoviru (samo harmonijsku podlogu). Učenici su dobro započinjali melodiju, ali su pred kraj neki od njih znali izgubiti oslonac u tonalitetu. Najuspješnije su improvizirale svoje melodije Martina i Dorotea:

Martina

Dorotea

Na sljedećem satu učenici su ponovno improvizirali melodije prema istom tekstu (*Jesen*). Nakon toga dobili su zadatak da i pismeno osmisle melodiju prema započetom predlošku. Učenici su dobili listiće na kojima je bio zapisan ritam i tekst pjesme, s praznim crtovljem u koje se trebala zapisati melodija. Učenici su upozoreni da melodija treba biti u istom ritmu koji smo ranije svi zajedno čitali, a sada je on zapisan i na listiću. Melodija je trebala početi i završiti tonikom (tonom *a*). Prvi je takt bio već i započet:

Jesen

Melodiju koju učenici osmisle, trebat će znati i otpjevati pa stoga moraju paziti da u njoj ne bude velikih skokova, nego da se radije kreću postupno po sekundama, po tercama ili sa skokom *mi – la* ili obratno. Neki učenici samostalno su otpjevali svoje melodije, ali je većini pri pjevanju morala pomoći nastavnica. Sve su melodije zapisane i na sljedećem satu podijeljene učenicima. Ovako su svoje melodije osmislili Zvonimir i Morana:

Zvonimir

Morana

„Kako je sada melodija bila započeta te je bio zadan ritam, učenici su dosta uspješno riješili zadatak. Prije osmišljavanja te melodije učenicima je predloženo da u melodiji koriste postupno kretanje po sekundama, kretanje u tercama i eventualno skok s tonike na dominantu ili obratno. Većina se toga pridržavala i tako su neki učenici osmislili dosta logične melodije. Problem je

i ovdje ipak prisutan jer učenici pri izboru tonova ne razmišljaju previše o tome kako ta cjelina doista i zvuči. Zato mislim da je bolje kada se melodija improvizira pjevanjem. Za djecu te dobi melodija bi trebala biti već započeta.“ (Refleksivni dnevnik)

2. 4. 2. Analiza upitnika o stajalištima učenika prema izvođenju, improviziranju i variranju melodija

Stajališta učenika o melodijskoj improvizaciji ispitana su nakon što su učenici improvizirali završetak zadane melodije u a-molu. Učenici su prvo trebali odgovoriti vole li pjevati melodije koje uče na solfeggiu. Najveći broj učenika odgovorio je da vole (14) ili da jako vole pjevati takve melodije (13). Dio učenika izjasnio se da im je svejedno (8), a samo jedan učenik da ih ne voli pjevati (Tablica 1).

<i>Pjevanje melodija na nastavi solfeggia</i>	<i>Ukupno</i>
Ne, uopće ne volim	0
Ne volim	1
Svejedno mi je	8
Volim	14
Jako volim	13
Ukupno:	36

Tablica 1: Vole li učenici pjevati melodije koje uče na solfeggiu?

Najviše se učenika osjeća sigurno (14) ili sasvim sigurno (15) pri pjevanju melodija. Ponekad se osjećaju nesigurno dva učenika, a uvijek se nesigurno osjećaju tri učenika, dok je dvoje vrlo nesigurno pri izvođenju melodija pjevanjem (Tablica 2).

<i>Osjećaj sigurnosti pri pjevanju melodija</i>	<i>Ukupno</i>
Osjećam se vrlo nesigurno	2
Osjećam se nesigurno	3
Nekad se osjećam sigurno, a nekad nesigurno	2
Osjećam se sigurno	14
Osjećam se sasvim sigurno	15
Ukupno:	36

Tablica 2: Osjećaju li se učenici sigurno pri pjevanju melodija?

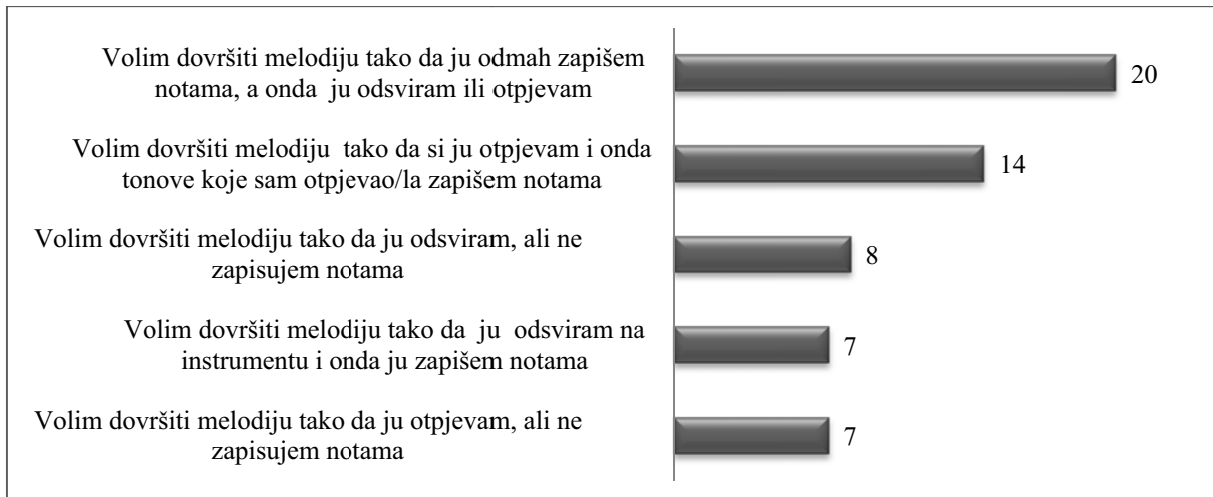
Na pitanje kakva vole da je melodija koju trebaju pjevati, učenici su mogli odgovoriti da vole kad je melodija nedovršena pa joj sami mogu dodati

tonove po svome izboru ili da vole kad je melodija u cijelosti dovršena. Većina učenika odgovorila je da više vole kad je melodija nedovršena (tablica 3).

<i>Dovršenost zadane melodije</i>	<i>Ukupno</i>
Volim kada je melodija nedovršena pa joj mogu dodati tonove po svom izboru	21
Volim kada je melodija u cijelosti dovršena	15
Ukupno:	36

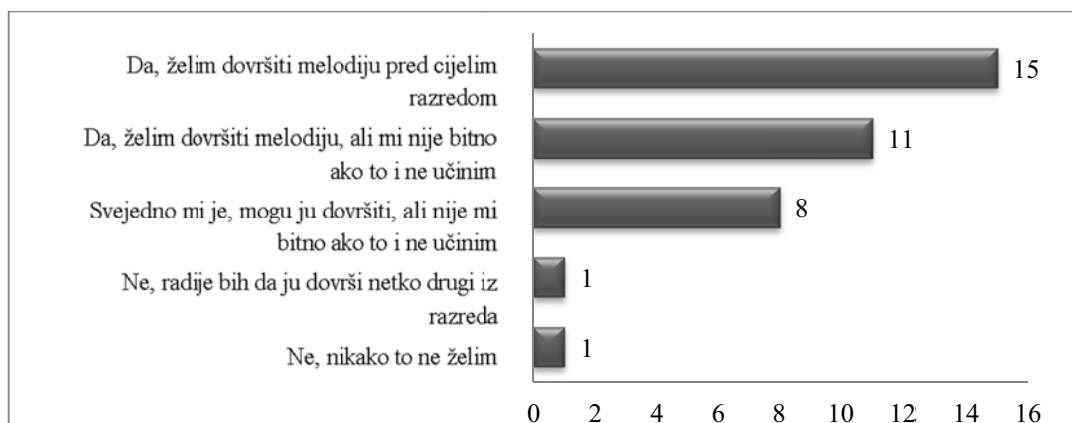
Tablica 3: Vole li više učenici da je melodija koju pjevaju dovršena ili da je nedovršena?

Učenici su trebali odgovoriti i na koji način vole dovršiti melodiju pri čemu su se mogli odlučiti i za više odgovora. Najveći broj učenika izjasnio se da voli prvo zapisati melodiju notama, a onda ju odsvirati ili otpjevati. Znatan broj učenika voli i kad melodiju mogu prvo otpjevati, a onda to i zapisati notama. U manjem broju su se učenici izjašnjavali da vole kad si odsviraju melodiju, ali ju ne zapisuju notama, a najmanje ih se izjasnilo da vole kad melodiju mogu odsvirati i onda ju zapisati, ili da melodiju mogu otpjevati, ali ju ne zapisivati notama. Rezultati su prikazani i na Slici 2.

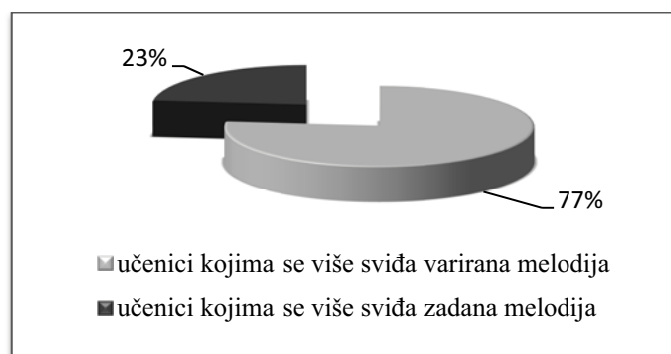
Slika 2: Načini na koje učenici vole dovršiti melodiju

Na pitanje žele li učenici dovršiti melodiju tako da otpjevaju njezin završetak pred cijelim razredom, značajan broj učenika odgovorio je da to želi, jedan dio učenika to želi izvesti, ali ne pred cijelim razredom, a manji broj učenika kaže da im je svejedno hoće li improvizirati završetak melodije ili ne (Slika 3).

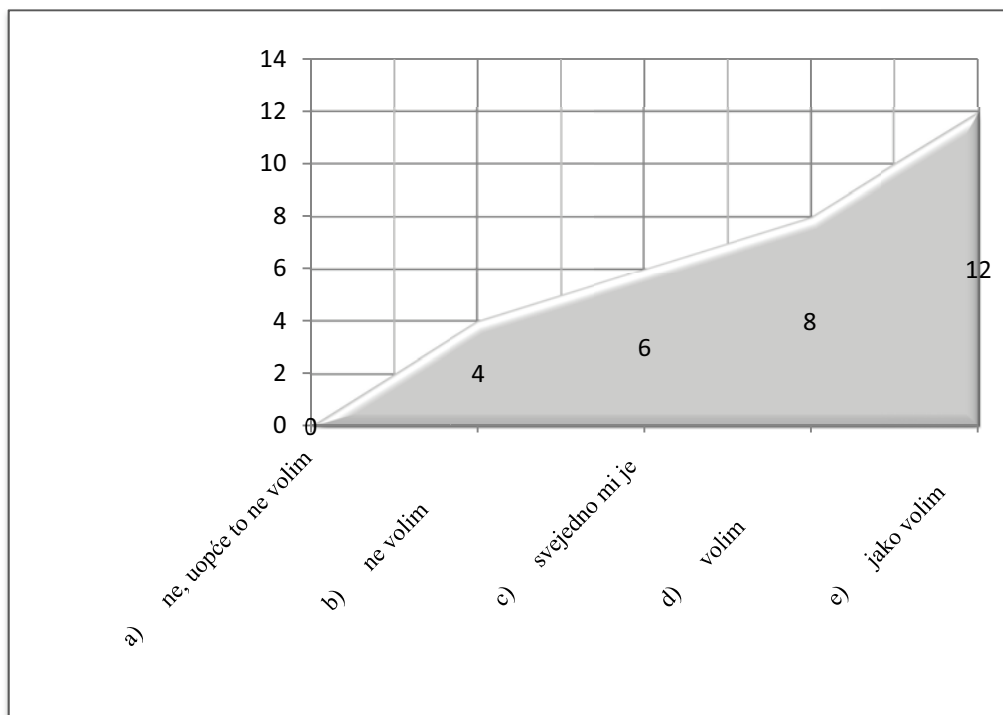
Slika 3: Zainteresiranost učenika za izvođenje završetka melodije pred razredom

Na kraju sata na kojemu su učenici varirali melodije ispunili su još i anketni upitnik gdje su iznijeli svoja stajališta prema toj vrsti glazbenoga stvaranja. Prvo su trebali odgovoriti koja im se melodija više sviđala, zadana ili varirana koju su sami osmislili. Većina učenika odgovorila je da im se više sviđa varirana melodija (slika 4).

Slika 4: Koja se melodija učenicima više sviđa – varirana ili zadana?

Na pitanje vole li varirati melodije, većina učenika odgovorila je pozitivno. Dio učenika ima neutralno stajalište ili tu aktivnost ne voli (Slika 5).

Slika 5: Vole li učenici varirati melodije?

2. 5. Rasprava

Kako su se tijekom dviju godina u okviru nastave solfeggia provodile aktivnosti glazbenog stvaranja, nastava solfeggia postala je manje unificiranom, a pojedini sati raznolikiji jer se nisu prevladavale samo reproduktivne aktivnosti, nego su u rad često bile uključene i produktivne, odnosno stvaralačke glazbene aktivnosti. Sve aktivnosti koje su se provodile tijekom našega istraživanja imale su određene zadane elemente u okviru kojih su se učenici mogli i dalje dosta slobodno kreativno izraziti.

U literaturi se ističe kako stvaralačke aktivnosti kod djece osnovnoškolske dobi trebaju biti česte, ali kratke (Moore, 1990). I tijekom ovog istraživanja stvaralačke aktivnosti nisu trajale dugo, najčešće približno 5-10 minuta. Tijekom prve godine istraživanja aktivnosti glazbenog stvaranja provodile su se na kraju nastavnog sata. Kako su ih zbog smanjene koncentracije učenici teže pratili, i to pogotovo oni koji nisu bili aktivno uključeni u izvođenje, u drugoj su se godini te aktivnosti provodile u prvom ili središnjem dijelu sata što se pokazalo kao mnogo bolji način.

Ginocchio u svojim radovima ističe kako nakon aktivnosti glazbenog stvaranja treba provesti evaluaciju, ali ističe važnost pozitivnoga pristupa (Ginocchio, 2003). I u ovom akcijskom istraživanju nastojalo se njegovati pozitivan pristup pri evaluaciji učeničkih improvizacija. Čini se da je to na

učenike doista dobro djelovalo jer su se s vremenom sve radije uključivali i postajali mnogo opušteniji, a i sve sigurniji. Na kraju drugog razreda učenici su s mnogom većom lakoćom izvodili melodijske improvizacije nego što su to uspijevali u prvom i na početku drugog razreda.

U glazbeno-pedagoškoj literaturi preporučuje se da učenici mijenjaju poznate pjesme, stvaraju nove jednostavne melodije te ih preoblikuju na razne načine. (Ginocchio, 2003; Wilson, 2001). S obzirom na specifičnost solfeggia kao nastavnog predmeta u kojemu je osnovni zadatak razvoj ritamskih i intonacijskih vještina, na početku istraživanja smatralo se da glazbeno stvaranje treba uključiti u nastavu solfeggia kao individualnu aktivnost. Tako su se melodijske improvizacije tijekom čitave prve godine istraživanja provodile isključivo u obliku individualne aktivnosti što se pokazalo manje uspješnim. U drugoj godini izvodile su se tako da se kombiniralo individualno i skupno izvođenje. Učenici su lakše osmišljavali svoje nove melodije jer su kao model neprestano slušali melodiju pjesme koju je izvodio razred. Na taj način sve improvizirane melodije bile su bolje povezane jer su sada postale dijelom veće cjeline. Postignuta je i bolja usmjerenost pozornosti učenika prema praćenju improviziranih melodija.

Osim improviziranja cjelovitih melodija učenici su sudjelovali i u aktivnostima u kojima su na zadano melodijsko pitanje improvizirali svoj melodijski odgovor. U prvoj godini učenik je improvizirao svoj odgovor nakon što bi nastavnica otpjevala melodijsko pitanje. Bolje je bilo kada su svi učenici zajedno pjevali melodijsko pitanje, kao što se to izvodilo u drugoj godini istraživanja. Učenici su sada još pozornije pratili izvođenje improviziranih melodija, a kako su imali i dodatni zadatak da nakon izvođenja improvizacija odgovore jesu li odgovori bili jednaki ili različiti, njihova uključenost bila je još značajnija. Budući da su više puta trebali ponoviti isto pitanje, učenici su imali priliku dobro izvježbati određena melodijska kretanja u zadanom tonalitetu.

Učenici su izražavali svoje stavove prema aktivnostima melodijske improvizacije. Većina učenika izjasnila se da želi improvizirati završetak melodije pred cijelim razredom pa bi zato bilo dobro da improvizirane melodije učenici izvode što češće na nastavi solfeggia. Na taj način učenici će se moći duže baviti utvrđivanjem intonacije u određenom tonalitetu, a pri tome im ta aktivnost neće brzo postati zamorna. Zanimljivo je da se učenici u većem broju izjašnjavaju kako vole dovršiti melodiju tako da ju odmah zapišu notama, a tek onda da ju odsviraju ili otpjevaju iako su na satu solfeggia improvizirali melodiju pjevanjem i tek onda tu melodiju zapisivali. Učenicima se vjerojatno takva mogućnost čini jednostavnijom pa se zato za nju odlučuju, ali cjeline koje su učenici improvizirali pjevanjem bile su logičnije oblikovane i ljepše od onih koje su prvo zapisivali. Problem je vjerojatno u tome što učenici ove dobi kod zapisivanja melodije najčešće ne razmišljaju kako ta melodija zvuči, nego

vode računa prije svega o tome jesu li tonovi pravilno raspoređeni u taktu. Kad melodiju improviziraju pjevanjem, oni ne razmišljaju o broju tonova i o njihovim trajanjima, nego spontano reagiraju na ono što su ranije čuli i na smisleni način izvode nastavak melodije. Kako je važno da učenici razvijaju i osjećaj za logično kretanje melodije, potrebno je dati prednost pjevanim melodijskim improvizacijama. One se mogu izvoditi kod svladavanja bilo kojeg intonativnog problema s tim da zadatci moraju biti primjereni trenutnim mogućnostima učenika. Improvizirane cjeline trebaju biti što kraće. Tek kad učenici dovoljno ovladaju ovim aktivnostima, te se cjeline mogu postupno i produžavati.

Aktivnosti glazbenoga stvaranja trebalo bi što češće povezivati s ostalim aktivnostima kojima se nastoje razvijati ritamske i intonacijske vještine jer će na taj način i manje omiljeni načini rada postati učenicima mnogo zanimljiviji. Same aktivnosti moći će se provoditi čak i duže nego inače jer u njima neće biti prisutno samo reproduciranje zadanih ritamskih ili melodijskih cjelina koje djeci nakon dužeg izvođenja postaju zamorne. Kad se takve aktivnosti kombiniraju s učeničkim improvizacijama, djeca ne razmišljaju više samo o onome što trebaju izvesti kao zadani ritam i melodiju, nego počinju razmišljati i o mogućim novim kombinacijama tonova i ritmova pa se pojavljuje mnogo novih ideja koje učenici žele izložiti pred čitavim razredom.

3. Zaključak

Budući da učenici rado sudjeluju u glazbeno-stvaralačkim aktivnostima, bilo bi dobro da se one uključuju u nastavu solfeggia ne samo zbog razvoja njihovih kreativnih glazbenih sposobnosti, nego i zbog mogućnosti da se kombiniranjem zadanog i improviziranog ritma ili melodije još uspješnije razvijaju učeničke intonativne i ritamske vještine koje su im potrebne za svjesno pjevanje, odnosno razumijevanje notnoga teksta koji doživljavaju slušanjem. U razvoju ritamskih i intonacijskih vještina cilj nam je doći do svjesne aktivnosti učenika, a do toga je moguće doći jedino ustrajnom vježbom. Zadatci glazbenoga stvaralaštva u tome nam pomažu jer su učenici spremni duže se baviti vježbama intonacije i ritma kad se uz zadatke koje je potrebno reproducirati pojavljuju i oni zadatci koje oni sami osmišljavaju pjevanjem ili izvođenjem ritma.

U budućim istraživanjima bilo bi zanimljivo ispitati koje bi glazbeno-stvaralačke aktivnosti bile primjerene djeci starije dobi, npr. djeci trećeg i četvrtog, petog i šestog razreda osnovne glazbene škole. Također bi bilo dobro usporediti interes koji prema ovakvim aktivnostima pokazuju djeca mlađe dobi s interesom starije djece. Bilo bi dobro provesti istraživanje u kojemu bi se glazbeno-stvaralačke aktivnosti provodile u instrumentalnoj nastavi u

glazbenoj školi ili u nastavi glazbene kulture u osnovnoj općeobrazovnoj školi. Dobro je da se djecu uključuje u glazbeno-stvaralačke aktivnosti i u okviru izvannastavnih aktivnosti, npr. u skladateljskim radionicama. Vrlo je važno da takve aktivnosti vode oni učitelji koji pokazuju veliki interes i smisao za to područje te učitelji koji imaju razvijene određene vještine koje su potrebne za uspješno vođenje djece kroz aktivnosti glazbenoga stvaranja. Takve radionice moguće je organizirati podjednako i u glazbenim i u osnovnim općeobrazovnim školama.

Literatura:

1. Bognar, B. (2006). Akcijska istraživanja u školi. *Odgojne znanosti*, 8(1), 209-227.
2. Ginocchio, J. (2003). Making Composition Work in Your Music Program. *Music Educators Journal*, 90(1), 51-56.
3. Golčić, I. (2004). *Solfeggio 2: Priručnik za učitelje za 2. razred solfeggia u osnovnim glazbenim školama*. Zagreb: HKD sv. Jeronima.
4. McNiff, J., Lomax, P. & Whitehead, J. (1996). *You and your action research project*. London: Routledge.
5. Moore, J. (1990). Strategies for Fostering Creative Thinking. *Music Educators Journal*, 76(9), 38-43.
6. Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Educa.
7. Regelski, T. (1986). A Sound Approach to Sound Composition. In D. L. Hamann (Ed.), *Creativity in the Music Classroom* (pp. 85-91), Reston: Music Educators National Conference.
8. Rojko, P. (1996). *Metodika nastave glazbe. Teorijsko–tematski aspekti*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Pedagoški fakultet.
9. Svalina, V. (2010). Dječje stvaralaštvo u nastavi glazbe. In K. Káich (Ed), *Zbornik radova, Korszerű módszertani kihívások* (pp. 378-393). Szabadka: Magyar Tannyelvű Tanítóképző.
10. Svalina, V. (2011). Glazbeno stvaralaštvo u primarnom odgoju i obrazovanju. In A. Jurčević Lozančić & S. Opić (Eds), 5. međunarodna konferencija o naprednim i sustavnim istraživanjima *Škola, odgoj i učenje za budućnost*, zbornik radova (pp. 367-383), Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
11. Wiggins, J. H. (1989). Composition as a Teaching Tool. *Music Educators Journal*, 75(8), 35-38.
12. Wilson, D. (2001). Guidelines for Coaching Student Composers. *Music Educators Journal*, 88(1), 28-34.

ENGAGING PRIMARY SCHOOL CHILDREN IN MUSIC MAKING ACTIVITIES

Abstract: The paper presents action research that was conducted with students of first and second grades of primary music school. The study dealt with the question of improving classroom practices by encouraging children's musical creativity in the solfeggio lessons. This paper presents part of research in which we dealt with involving students in music making activities which concerned on the melody (the creation of short melody, complete started melody, varying melodies, creating a melody on a given text, improvising melody questions and answers).

The obtained results showed that children like to engage in music making activities. In terms of activities in the melody, we concluded that it was much better when we combined individual and group performance than when the melodic improvisations performed exclusively in the form of individual activities. This provides better connectivity improvised melodies and better focus students' attention. It is important that students develop a sense of logical movement of melody and it is therefore necessary to give priority sung melodic improvisations. These improvisations can play in overcoming any intonation problems with tasks that must be commensurate with the current capabilities of students. Improvised fragment should be as short as possible. They can be gradually extended only when students enough acquire such activities. It would be good if students often performed improvised melody because it can be much longer to deal with determining the intonation. This activity wouldn't quickly become tedious as it is in the case when the intonation practiced exclusively with reproductive activities.

Keywords: creativity, music making activities, melody improvisation, primary school children, solfeggio lessons.

EINBEZIEHUNG VON KINDERN IM JÜNGEREN SCHULALTER IN MUSIKALISCH-KREATIVE AKTIVITÄTEN

Zusammenfassung: In diesem Beitrag wurde die Aktionsforschung dargestellt, die mit Erstklässlern und Zweitklässlern der elementaren Musikschule durchgeführt wurde. Die Studie befasste sich mit der Frage, ob es möglich ist, die Unterrichtspraxis durch die Förderung der musikalischen Kreativität der Kinder im Rahmen des Solfeggio-Unterrichts zu verbessern. In diesem Beitrag wurde ein Teil der Untersuchung präsentiert, wo wir uns mit der Einbeziehung der Schüler in musikalisch-kreative Aktivitäten auf dem Gebiet der Melodie befasst haben (Erschaffung von kürzeren melodisch-rhythmischen Einheiten, die Vollendung von begonnen Melodien, Variation von Melodien, Erschaffung von Melodie zum vorgegebenen Text, Improvisation von melodischen Fragen und Antworten).

Die erhaltenen Ergebnisse zeigten, dass Kinder gern bei musikalisch-kreativen Aktivitäten mitmachen. Wenn es um die Aktivitäten auf dem Gebiet der Melodie geht, haben wir festgestellt, dass es viel besser ist, wenn Einzel- und Gruppenaufführungen kombiniert werden, als wenn melodische Improvisationen

ausschließlich in Form von einzelnen Aktivitäten vorgeführt werden. Dies ermöglicht eine bessere Verbindungen von improvisierten Melodien und eine bessere Aufmerksamkeit der Schüler. Es ist wichtig, dass die Schüler einen Sinn für die logische Bewegung der Melodie entwickeln, und es ist daher notwendig, den gesungenen melodischen Improvisationen den Vorrang einzuräumen. Diese Improvisationen können beim Bewältigen von allen intonativen Problemen aufgeführt werden, aber die Aufgaben müssen den aktuellen Fähigkeiten der Schüler angepasst sein. Die improvisierten Einheiten sollten so kurz wie möglich sein. Sie können schrittweise erweitert werden, aber nur wenn Schüler solche Tätigkeiten ausreichend beherrschen. Die Schüler sollten im Solfeggio-Unterricht so oft wie möglich improvisierte Melodien spielen, weil sie sich auf diese Weise viel länger mit der Festigung der Intonation in einer bestimmten Tonalität beschäftigen können. Diese Tätigkeiten werden nicht schnell auf sie ermüdend wirken, wie es der Fall ist, wenn die Intonation ausschließlich durch reproduktive Tätigkeiten eingeübt wird.

Schlüsselbegriffe: Kreativität, musikalische Kreativität, melodische Improvisation, Kinder im jüngeren Schulalter, Solfeggio-Unterricht.